

Mihalik Sándor: Dunántúli keramikus családok

http://epa.oszk.hu/01600/01610/00004/pdf/vmm_04_1965_12_mihalik.pdf

A Mayer keramikus család története

A pápai kőedénygyárat 1839 elején megvásárló Mayer György-öt nem csupán György-re keresztelték hanem hihetőleg kettős keresztneve volt. Legalább is ezt sejteti Pápa városa tanácsának az az 1842. január 24-én kelt és „Szabad Pápa városában létező gyárak jegyzéke” című hivatalos kimutatása, amelyet a Helytartó Tanácshoz terjesztettek fel s amely „Mayer György János urnak császári király szabadalmas kő és porcellán edény gyáráról beszél.³³

Mérei Gyula korszakos nagy munkájában és idézi ezt az iratot s ennek alapján — érthetően -és joggal — Mayer János György-пек nevezi a pápai gyár akkori tulajdonosát.³⁴

A „Társalkodó” folyóirat I. F. jelű írója, a „Még egy pillanat a pápai kőedény gyárra” címen közreadott megemlékezésében Mayer-пак. szintén kettős keresztnevéről tud s ezért róla ekként emlékezik meg: „I.G. Mayer tulajdonos”.³⁵

Oldal József is „A pápai kő-edény-gyár ”-ról írva³⁶ Mayer György Jánosnak nevezi. A hivatalos iratok túlnyomó része szerencsére csupán Mayer György-ként említi s így sok zavart kelthető félreértést lehet megelőzni, mielőtt megtévednénk annak az útvesztőjében, hogy éppen ekkor, amidőn a pápai kőedénygyár 1839 elején Mayer György János kezébe kerül, egy másik Mayer János is, mint ugyanennek a gyárnak egyik vezetője működik Pápán. Félév múlva, 1839 derekától pedig a herendi kerámiagyárban fejt ki fontos, egyesek által „a magyar kerámia legnagyobb jelentőségű”-nek vélt irányító szerepet. Mayer György, vagy esetleg Mayer György János tehát egy és ugyanazon személy, de nem azonos ezzel a vele egyidőben ugyancsak Pápán és Herenden működött és csupán csak Mayer Jánosnak nevezett keramikussal. Ez a Mayer János a pápai és a herendi gyárak 1839 körüli egyik igazgatója külföldről vándorolt be a magyar földre,³⁷

Mayer György János ellenben helyi, hazai származású, a Pápa városában tekintélyt, megbecsülést szerzett Mayer polgári család sarja. Édesapja Mayer Vintze „pápai polgár, Posztó tsinálló Mester” volt. Feleségét már 1817-ben Majer Vintze „megmaradott özvegye, Frits Erzsébetnek nevezik. Házasságukból két gyermek született: 1. Majjer Anna, akit Boronyai János pápai lakos vett feleségül és a helybeli kőedénygyár későbbi tulajdonosa és fellendítője. Ezt a Mayer György-öt, Majer (!) Vintze polgárnak, „Posztó tsináló Mesternek” fiát, mint „Posztos Mester”-t, 1815. január 14-én vették fel és iktatták be a pápai polgárok sorába.³⁸

Két év múlva, 1817. június 25-én özvegy édesanyja az apai és anyai jussok fölött diszponálva, gyermekeivel egyezséget és eltartási szerződést köt. A megállapodás a Mayer család gazdasági jó megalapozottságát, módosságát és tekintélyre emelkedettségét tükrözi. Ezek szerint néhai Majjer Vintze pápai posztós mester megmaradott Frits Erzsébeth özvegyének intézkedése szerint „ő, az ő törvényes ágyból nevezett Férjétől nemzett gyermekeinek, Majjer Annának. Ki már Boronyai János pápai lakoshoz férjhez ment és Majjer György pápai posztós mesternek apai és anyai, ingó és ingatlan jussokat öszszesen 16 000 forintokba állapítván meg, azoknak felerészét, 8000 forintokat, mint atyai just, nevezett gyermekeinek teljes jussal. Fele részét pedig mint anyai just oly fenntartással engedi át, hogy Majjer Anna az ő részére esett 4000 forintoktól járandó törvényes kamatoka t időről időre fogja fizetni, — Majjer György pedig az ő neki esett anyai juss fejében, mely hasonló képen 4000 forintokat tesz, haláláig őt tisztességesen a maga házánál el fogja tartani és neki gondját viseli”.³⁹

Mayer (Májér) György posztómester eleinte a „Város háza alatt lévő kis boltot” bérelte (évi 200 forintért),⁴⁰

majd 1820 januárjában a feleségével — Palits Julianna asszonnyal — 15.000 váltó forintért örök áron megvásárolta „Betsületes Biertler György Pápa i Lakatos Mester” és Preiszner Anna nevű feleségének „azon Contractuális házát, melly egy felül a Városi Strázsa ház, más felül pedig Nemes Dienes Mihály házaik szomszédságában vagyon”.⁴¹

Ezen okokból Mayer György, mivel „nem tsak alkalmas boltja volna, hanem ezen fellyül házának fekvése is oly helyen volna, a'hol naponként számos vásárlók meg fordulnának, azért a város háza alatt birtt boltot már tovább nem használhatván, arról — (a városi tanács egyik ülésén személyesen megjelenvén) — lemondott”.⁴²

Mint ismeretes, 1839. január 2-án Mayer György örök áron megvásárolta „a Tekintetes Nemes Veszprém Vármegye Pápa Mező Városában felállított s néhai Vinter Mátyás által az 1811-k évi december 23-án költ királyi szabadalommal felruházva bírt Kőedény gyárt. A néhány esztendő előtt (1834) meghalálozott Vinter Mátyás örökösitől”. A gyár akkori bérlőjét, Fischer Móricot is sikerült nagy nehezen kituszkolnia, eredménnyel fogott hozzá a kőedénygyárnak az átmeneti hanyatlásból újra a magyar nemzeti ipar rangjához méltó felvirágoztatásához.

Amikor szabadalom kérése támogatásául bizonyítványt állítanak ki róla, abban már Pápa város egyik leggazdagabb, legérdemesebb fiának említik. 1840. szeptember 30-án a Pap főszolgabíró és Vermes Illés uradalmi fiscalis a gyárat szemrevételezik, ellenőrzésüket Mayer György gyártulajdonos fiának a jelenlétében tartják meg. Mayer tehát gyára üzemeltetésében fia segítségére is támaszkodott. 1852-ben — egy hivatalos eljárással kapcsolatban — vagyonkimutatási igazolvány kiállítása 15 225 válik szükségessé. A július 31-i

ülésén a városi tanács megállapítja, hogy Mayer György posztó és kőedénygyáros „városunkban 40.000 ezüst forintot érő tiszta értékkel bír”.⁴³

Oldal József hányatott életű, egykori 1848 —1849- es honvédtiszt és későbbi szerkesztő, 1860-ban az Iparosok Lapjában számunkra nézve érdekleltő cikket írt a pápai kőedény gyárról.⁴⁴

Miután 100 év alatt elkerülte a szakemberek figyelj mét ós ilyképp teljesen ismeretlenül lappang, célszerűnek véljük kivonatos megisméltését: Ezek szerint Mayer György a gyárat nemcsak helyiségekre nézve, hanem az üzlet terjedelmében is nevezetesen gyarapította. Olyannyira, hogy már maga a nagy négyszög terjedelmű épület, a többi hozzátartozó melléképületekkel, meglepő látványul s díszéül szolgált Pápa városának. „A gyár a borsosgyőri utca végén áll, mintegy 6 házhelyet foglal el s hét épületet tartalmaz a hozzá tartozó nagy szárítóval; a gyárépület közepén pedig első égetésű edény számára nagyszerű lerakó félszer létezik.

Öt gyártó kemencéje van s körülbelül 180 ember kényelmesen végezheti a gyárban munkáját, mely munka annál pontosabban és szakavatottabban foly, mert már régibb időből letelepedtek itt az illető gyári munkások, s Pápán élnek családotól, mi a gyárra nézve kitűnő előnyt biztosít, mivel ekkép a munka, illetőleg a gyártás avatott kezekre bízathatik.” „Az anyagot, melyből a gyárban a kőedény készül, a Bakonyból kapják, hol Pápa ós Városlőd közt nagy mennyiségben találtaik. Az anyag színe nyers állapotban is fehér, mint a mészkőé, a föld első rétegében fekszik s így könnyen lehet hozzájutni.

Két-három láb terjedelmű darabokban ássák s e darabok sóskaviccsal vannak keverve, melyet az anyagtól utóbb elválasztanak s attól azt egészen megtisztítják. Utóbbi időben Mayer György úr tulajdonos örökösei kezelésére jutván a gyár, ezeknek egyike egy újabb anyagnemet fedezett fel, mely májbarnaszínű, annyira zsiradékos, hogy úgyszólván vágni, faragni lehet s midőn kiégettett, hófehér színre változik.

Most ezen anyagot is keverve a fentebbivel, igen használják a gyárban a kőedény gyártására. Ezen anyagokból mindennemű kőedény készül nagy mennyiségben. A gyárnak, mint legrégebbinek az országban, már a régibb időben különös engedménye volt bárhol raktárakat tartani. Ami a gyári munka kezelését, a gyártmányok készítésének könnyüségét illeti^ a pápai gyár talán egy a maga nemében, mert tüzelőre nézve legkisebb akadályt sem szenved, ott lévén a Bakony. Nem messze a gyártól folyik a Tapolza vize, melyen van a jó karban álló anyagtörő és mázórló malom s így a gyárkezelés legcsekélyebb nehézségeknél sincs kivéve, mi azon reményre jogosít, hogy a gyár még a mostaninál is nagyobb virágzásnak néz elé. Jelenleg a gyár Mayer György örököseinek birtoka s minthogy ezek közt közös osztály tárgyalatik, a gyár is nyilvános árverés útján, még a tavasz folytán eladó lesz, de ha vevő jelentkeznék, addig szabad kézből is megvehető.

Ennek következtében igen kívánatos volna, hogy e nagy terjedelmű gyár, mely hazánk iparának jelentékeny tényezője, oly egyéniség birtokába jutna, ki

mind vagyoni állásánál, mind szakszerű képzettségénél fogva annak éllere valóban hivatott." E híradás szerint tehát 1860 táján Mayer György örökösei kezelésébe került a pápai gyár. 1864 és 1866 között Pápan az üzemeltetést beszüntették, a gyárat Városlődre telepítették át, az ottani kőedényüzemmel egyesítették s városlódi kőedénygyárként folytatták a gyártást. Ennek a városlódi üzemnek is ugyancsak egy Mayer (Meyer) György a „gyártulajdonosa”.

Jordán Emilia nevű feleségétől Városlődön a következő gyermekei születtek :

1. Lujza Mária. 1866. február 24-én született. Keresztszülei : Schvab József és Jordán Mari pécsi lakosok. (M meghalt 1866. június 16-án.)
2. Ilona. Született 1867. május 10. Keresztanyja özvegy Jordán Mária.
3. György. Született 1868. augusztus 14-én. Keresztszülője: Sebastiani Mária, néhai Jordán özvegye.
4. Rezső Titusz Hugó. Született 1878. április 25. Keresztanyja özvegy Obertrank Rezsóné, született Schwabe Eleonóra, Budapest.⁴⁵

Mayer György 1879. május 25-én, mint tanú résztvett Oppe Ignác és Wanke Mária házasságkötésénél. Nemsokára névváltoztatási kérelmeivel foglalkoznak. A fővárosi tanács „illetőség tárgyában nyilatkozat végett Pápa városával közölte” szándékát. A helyi tanács 1883. február 10-i ülésén oly²²⁶ képp határoz,⁴⁶ hogy „mint pápai szülőktől származott, szintén pápai illetőségűnek ismertetik, 'a egyúttal kijelentetik, hogy vezeték nevének „Zala”-ra szándékolt változtatása ellen illetőségi hatósága részéről nehézség nem tétethetik”. A városlódi kőedénygyárnak ezután még két Meyer nevű tulajdonosára bukkanunk:

1. Meyer Ferenc, Kalivoda Leontina özvegye (származási helye Pápa, lakóhelye Városlőd), „kőedénygyáros, meghalt 1881. május 18-án 63 éves korában”.⁴⁷
2. Mayer Béla, budapesti születésű, városlódi gyártulajdonos és brugnerai és prátai Porcia Leopoldina grófnő
(Gyermekei: a) Béla. Született 1893. okt. 4.
b) Lajos. Született 1894. nov 18.).

Hivatkozások:

- 34 Mérei Gyula: Magyar iparfejlődés 1790-1848. Budapest, 1951. 280.1.
- 35 Társalkodó, 1842. évfolyam, 76. sz. 303. 1.
- 36 Iparosok Lapja, III. Évfolyam (1860), 60. 1.
- 37 Mihalik Sándor: Adatok Mayer pápai és herendi gyárigazgató működéséhez. Folia Archaeologica, XVIII.
- 38 Pápa város 1815. évi január 14. tanácsülési jegyzőkönyve: 9. lap, 28. sz. és ugyanazon évi tanácsülési jegyzőkönyvek: 67.1., 194. sz.
- 39 Ezt az egyezményt Veszprém vármegye 1820. szeptember 4 — 6. közgyűlésén

- intabulálták. (Közgyűlési jegyzőkönyv: 931. L, 103. sz.
- 40 Pápa város 1818. évi május 9. és október 19. tanácsülési jegyzőkönyveinek 51. 1., 153. sz. és a 113. lapon levő 333. szám alatt.
- 41 Az eladást és vételt Pápa város tanácsának 1820. január 8. ülésén jelentették be. Tanácsülési jegyzőkönyv: 2. lap, 4. sz.
- 42 Pápa város 1820. március 29. tanácsülési jegyzőkönyve: 62. lap, 230. szám.
- 43 Pápa város 1852. évi július 31. tanácsülési jegyzőkönyve: 137. lap, 637. sz.
- 44 Oldal József: A pápai kőedény-gyár. Iparosok Lapja. II. Évfolyam (1860), 60.
- 45 Valamennyi adalék a városlódi plébánia keresztelési és halálozási anyakönyveiből. Az 1952-ben még élt (93 éves) Mayer Béláné közlése szerint a városlódi Mayer család azonos a pápaival. Fiainak ugyanis dédapja volt a posztósból edénygyárossá lett pápai Meyer. (Tasnádiné Marik Klára gyűjtéséből.)
- 46 Tanácsülési jegyzőkönyv: 153. sz.
- 47 A városlódi plébánia halálozási anyakönyve.